

Anna Świętek

mgr, doktorantka, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie

**SEKTORY BANKOWE W UNII EUROPEJSKIEJ,
RED. JANUSZ CICHY, BLANDYNA PUSZER,
WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO
W KATOWICACH, KATOWICE 2016**

Sektor bankowy podlega ciągłym przemianom. Od dawna przestały tworzyć go jedynie banki krajowe, a obecnie – oprócz instytucji finansowych, charakterystycznych dla danego kraju – w dużej mierze tworzą go instytucje o charakterze międzynarodowym. Ich znaczenie dla gospodarki, a w szczególności w prawidłowym jej funkcjonowaniu i w możliwościach dalszego jej rozwoju, jest fundamentalne. Procesy polityczne i gospodarcze, jakie zaszły w Europie, prowadzące do jej zjednoczenia, miały bezpośredni wpływ na tworzenie się sektora bankowego na tym obszarze. Kształtowanie się europejskiego sektora bankowego w Unii Europejskiej nabrało szczególnego znaczenia zwłaszcza od Traktatu z Maastricht, który dał tym samym początek Unii Europejskiej oraz stworzył fundamenty pod obecny kształt całego europejskiego systemu bankowego.

Okres ostatnich dwudziestu lat formowania się europejskiej struktury bankowej stał się okazją do podsumowań w tym zakresie, a także przyczyną do zrealizowania projektu, którego efektem końcowym stała się monografia zatytułowana „Sektory Bankowe w Unii Europejskiej”, podjętego przez Narodowy Bank Polski wraz z pracownikami naukowymi Uniwersytetu Ekonomicznego

go w Katowicach oraz naukowcami z dziesięciu innych placówek naukowych w Polsce. Razem w tym przedsięwzięciu wzięło udział dwudziestu dziewięciu pracowników naukowo-dydaktycznych, których zadaniem było dokonanie dogłębnej analizy sektora bankowego danego kraju oraz zmian, jakie w nim zaszły na przestrzeni ostatniej dekady, uwzględniając w szczególności lata 2005–2014. Głównym zamysłem tej pracy badawczej było zebranie najważniejszych informacji o poszczególnych sektorach bankowych, które poszerzyłyby wiedzę i dały szeroki wgląd na temat rozwoju, przemian oraz problemów występujących we wszystkich sektorach bankowych państw należących do Unii Europejskiej, zarówno będących w strefie euro, jak również pozostających nadal poza nią.

Monografia została podzielona na dwie odrębne części. Pierwsza z nich, stanowiąc równocześnie rozdział pierwszy – zatytułowana „Europejski System Banków Centralnych”, jest wprowadzeniem w zagadnienie o funkcjonowaniu europejskiego systemu bankowego czuwającego nad europejskimi sektorami bankowymi. Zawiera ogólne informacje, tworząc zarys na temat samego procesu formowania się złożonej struktury europejskiego modelu systemu bankowego oraz pełnionych funkcji poszczególnych jego elementów. W rozdziale tym Autorki pracy – Irena Pyka, Krystyna Mitręga-Niestrój i Aleksandra Nocoń, skupiły się na przedstawieniu najważniejszych informacji na temat formy organizacyjnej całego systemu, sprawowanych funkcji poszczególnych instytucji wchodzących w jego skład oraz zadań, jakie pełni Europejski System Banków Centralnych, tworzący system bankowy Unii Europejskiej, które zostały zobrazowane w poszczególnych siedmiu podrozdziałach. W części pierwszej Autorki pracy zwróciły uwagę na aspekt historyczny i początki tworzenia systemu bankowego. Szczególnie podkreślone zostały dwie znaczące daty w tym procesie, a mianowicie grudzień 1991 roku, w którym to państwa członkowskie zdecydowały w Maastricht, by zawiązać unię walutową oraz wprowadzić wspólną walutę euro oraz czerwiec 1998 roku, w którym nadano bieg wcześniejszym decyzjom, tworząc struktury systemu bankowego w postaci Europejskiego Banku Centralnego (EBC) i Europejskiego Systemu Banków Centralnych (ESBC), jaki wówczas przyjął funkcję banku centralnego i stał się nadrzędnym ogniwem łączącym EBC z narodowymi bankami centralnymi wszystkich państw członkowskich. Autorki wspomniały, że wprowadzenie strefy euro wytworzyło swoisty dualizm w europejskim systemie bankowym obrazując to graficznie i dzieląc sektory bankowe państw na będące w strefie euro oraz na grupę do niej nienależącą. Dało to podwaliny do stworzenia pojęcia Eurosystemu, które w Europejskim Systemie Banków Centralnych wprowadzono celowo, dla odróżnienia banków centralnych tych państw, które są związane ze strefą euro wraz z EBC, od państw, które nie uczestniczą we wspólnej polityce pieniężnej, a o którym Autorki napisały szerzej w drugiej części rozdziału, wymieniając jego podstawowe zadania oraz zasady, jakimi się kieruje – niezależność, wiarygodność, przejrzystość i odpowiedzialność. W części trzeciej Autorki poświęciły uwagę Europejskiemu Systemowi Banków Centralnych oraz

Europejskiemu Bankowi Centralnemu, rozwijając i omawiając poszczególne ich atrybuty. W opracowaniu tym nie mogło również zabraknąć omówienia władz decyzyjnych, kierujących całym Europejskim Systemem Banków Centralnych w tym Eurosystemem oraz Europejskim Bankiem Centralnym, który stał się tematem kolejnej części. W piątej części tego rozdziału Autorki, oprócz omówienia podstawowych celów oraz zadań, jakie pełni Europejski Bank Centralny, skupiły się również na podkreśleniu jego roli, jako instytucji aktywnie uczestniczącej w pracach międzynarodowych organizacji oraz pełniącej funkcje konsultacyjne w kwestiach projektowanych regulacji unijnych. W kolejnej części rozdziału omówiono kompetencje i zadania narodowych banków centralnych państw strefy euro oraz narodowych banków centralnych państw członkowskich. Ostatni, siódmy podrozdział pierwszej części monografii został poświęcony strategii i podstawowym narzędziom, jakie ESBC – w tym EBC – wykorzystują do realizacji swoich traktatowych i statutowych celów, przede wszystkim utrzymania stabilności cen oraz kształtowania polityki pieniężnej w strefie euro a także wspierania ogólnej polityki gospodarczej, o ile nie stoi to w sprzeczności z naczelnym jego zadaniem. Autorki, rozwijając ten wątek, oparły go o decyzje wyznaczające główne zadania, określone przez Radę Prezesów EBC. W podrozdziale tym omówione zostały również decyzje wydawane przez EBC w nadzwyczajnych okolicznościach, w tym w sytuacjach kryzysowych. Autorki przedstawiły działania, jakie EBC podejmował w obliczu globalnego kryzysu finansowego, śledząc okres od 2007 roku do 2016 roku.

Część druga monografii, zatytułowana „Sektory bankowe w krajach Unii Europejskiej”, tworzy główny filar całej pracy badawczej, wypełniając w przeważający sposób jej zawartość. Na tę część złożyły się efekty pracy zespołów naukowo-badawczych zaangażowanych w ten projekt. W omawianym rozdziale zostały przeanalizowane sektory bankowe poszczególnych dwudziestu ośmiu państw należących do Unii Europejskiej, biorąc pod uwagę okres ostatniej dekady. W badaniu ustalono pięć obszarów badawczych sektora bankowego, które pracownicy naukowcy mieli zbadać, w tym przede wszystkim określić liczbę i specyfikę instytucji kredytowych prowadzących swoją działalność na danym obszarze, dokonać charakterystyki instytucji kredytowych dominujących w danym sektorze bankowym, zidentyfikować cechy największych banków krajowych, przeanalizować strukturę aktywów i pasywów sektora bankowego oraz prześledzić wyniki finansowe danego sektora w omawianym okresie. W badaniu uwzględniono wszystkie monetarne instytucje finansowe występujące w danym kraju, a więc zarówno banki krajowe i zagraniczne, jak też pozostałe instytucje finansowe działające na tym obszarze. Do wykonania swojego zadania pracownicy naukowcy sięgali do różnych źródeł informacji. Jednak okazało się, że w czasach dużego znaczenia informacji, a także coraz łatwiejszego dostępu do niej, zebranie rzetelnych i szczegółowych danych może być zadaniem trudnym albo wręcz niemożliwym do wykonania. Z treści badań widać wyraźnie, że sektor finansowy

w poszczególnych krajach tworzą nie tylko banki, choć stanowią jej przeważającą część, ale również występują inne formy pośrednictwa finansowego, które w danym kraju mają swoją silną pozycję i stanowią przy tym o pewnej odrębności narodowej. Chodzi tu np. o bardzo popularne wzajemne kasy kredytów rolnych funkcjonujących w Portugalii, kasy oszczędnościowo-budowlane bardzo dobrze prosperujące w Niemczech czy Austrii, których odpowiednikiem w Polsce są spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Odmiennym przykładem jest Malta, w której tego rodzaju formy pośrednictwa finansowego ogóle nie zostały rozwinięte. Śledząc wyniki analiz sektorów poszczególnych krajów można dostrzec przeobrażenia, jakie następowały we wszystkich europejskich sektorach bankowych na przestrzeni badanych lat, a także wyodrębnić trzy różniące się charakterem fazy, jakim podlegały. Pierwszy występujący okres można określić jako czas dynamicznego wzrostu, zwiększania się liczebnie placówek bankowych i pracowników. Miało to również przełożenie w wynikach finansowych banków we wszystkich krajach. Okres ten obejmował lata od 2004 roku do 2008 roku, czyli do momentu upadku amerykańskiego banku Lehman Brothers. Po tym fakcie, gdy globalny kryzys finansowy rozprzestrzenił się na poszczególne kraje, nastąpiła faza spadkowa, która w większości krajów trwała do 2010 roku i oznaczała poważne problemy, jakie zaczęły występować w sektorach bankowych większości państw. Okres ten charakteryzował się wieloma działaniami naprawczymi, jakie musiały zostać wdrożone w wielu sektorach bankowych. Wśród przemian, jakie wtedy miały miejsce, zauważalna była prowadzona na dużą skalę redukcja oddziałów i pracowników w większości sektorów bankowych, a także konsolidacja banków, które miały na celu ustabilizowanie wewnętrznej sytuacji tych instytucji. Można również dostrzec nierówne tempo reagowania na kryzys, w większości krajów zauważalne spadki były od 2008 roku, a np. w Portugalii gorsze dane z tego sektora zaczęły napływać dopiero od 2011 roku. Po tej fazie nastąpiła trzecia faza, okres pewnego uspokojenia i ustabilizowania sytuacji. Sektor ten przeszedł wówczas wiele przeobrażeń, ale do tej pory wiele wskaźników nie powróciło jeszcze do poziomów sprzed kryzysu. Inną zauważalną kwestią były zmiany, jakie zaczęły dokonywać się w sektorach bankowych państw, w tym z Europy Środkowej i Wschodniej, po ich akcesji w 2004 roku. Widoczny był duży napływ kapitału zagranicznego do tych krajów oraz pojawienie się banków zagranicznych w różnej formie. Szczególnie dużym zainteresowaniem w tej mierze cieszyły się Węgry, do których kapitał zagraniczny napływał o wiele chętniej, niż do sąsiedzkich Czech czy Polski. Nawet kryzys, a potem działania restrukturyzacyjne sektora bankowego, przeprowadzane przez rząd, nie spowodowały gwałtownego odpływu kapitału zagranicznego z Węgier. Po słabszych danych w okresie kryzysu, Węgry nadal wzbudzają duże zainteresowanie inwestorów zagranicznych. Inną dostrzegalną tendencją w sektorze bankowym wszystkich krajów jest wzrost zainteresowania bankowością elektroniczną. Istnieje dostrze-

galna zmiana w tej materii na korzyść formy elektronicznej. Na przestrzeni ostatniej dekady banki zanotowały zdecydowany wzrost obrotów z wykorzystaniem pieniądza elektronicznego, coraz większy wzrost liczby zakładanych rachunków internetowych oraz liczby użytkowników bankowości internetowej. Najlepszym przykładem tego rodzaju zmian jest Szwecja, w której oddziały bezgotówkowe, na przestrzeni badanego okresu, wzrosły prawie pięciokrotnie, a wskaźnik transakcji bezgotówkowych wyniósł ponad 90%. Jest to kierunek, w którym sektory bankowe podążają i zmiany te są nieuniknione. Jest tylko kwestią czasu, kiedy to nastąpi w pełni. Z pewnością Szwedzi będą pierwszym krajem, w którym to się wydarzy, bo już teraz stanowi to codzienność tego społeczeństwa. Widać, że wielki wpływ na wszelkie przemiany zachodzące w danym sektorze bankowym odgrywa mentalność lokalnego społeczeństwa.

W zakończeniu Autorki, Irena Pyka i Blandyna Puszer, podsumowały efekty całej pracy, która ujęta całościowo w pełni pozwoliła zobrazować europejskie sektory bankowe i procesy, jakie dokonały się wewnątrz nich na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat ujętych badaniem, a także przeobrażeń instytucjonalnych całego europejskiego systemu bankowego. Zauważyły, że mimo nieustannych dążeń do pełnej integracji sektorów bankowych, istnieje duży rozdźwięk pomiędzy nimi. Świadczyły o tym niebagatelny wpływ regionalnych czynników o charakterze narodowym na poszczególne sektory bankowe. Globalny kryzys finansowy ujawnił, jak wielkie znaczenie we współczesnym świecie, w dobie globalizacji, odgrywa właściwe funkcjonowanie organu nadzorczego nad systemem bankowym. Ostatni kryzys odsłonił wiele niedoskonałości w tym obszarze i *de facto* wymusił na decydentach podjęcie radykalnych zmian w tej materii. W efekcie tego w Unii Europejskiej powstała nowa instytucjonalna struktura nadzorcza w postaci Europejskiego Systemu Nadzoru Finansowego, która ma stać na straży zarówno całego systemu finansowego Unii Europejskiej, jak również poszczególnych instytucji finansowych, tworząc tym samym nadzór makroostrożnościowy oraz nadzór mikroostrożnościowy. Dodatkowo utworzona została unia bankowa, która swoją koncepcją objęła jednolity mechanizm nadzorczy, restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji banków, a także wspólny system gwarantowania depozytów. Również w ramach przemian nadzorczych wzrosła rola EBC, który przejął zadania makroostrożnościowe i otrzymał narzędzia jego sprawowania. Sektor bankowy czeka jeszcze niejedna próba, zwłaszcza w obliczu zmian zachodzących w samej Unii Europejskiej dotyczącej choćby wyjścia Wielkiej Brytanii z jej struktur. Dlatego tak ważne dla całego systemu finansowego jest posiadanie odpowiedniego zaplecza, wzmacniającego jego pozycję, które uczyniłoby go odporniejszym na wstrząsy zewnętrzne, tak by w kryzysowych sytuacjach sektor ten potrafił utrzymać wewnętrzną stabilność.

Powstała monografia stanowi bardzo udaną i cenną pracę grupy naukowców, zawierającą szczegółową analizę poszczególnych sektorów bankowych,

a zebrana w jedną całość wiedza stanowi unikatową pozycję naukową, gromadząc aktualne informacje z wszystkich dwudziestu ośmiu państw tworzących Europejski System Banków Centralnych, ukazując ten sektor całościowo. Nie ma na rynku polskim drugiej pozycji tego rodzaju, będącej bardzo istotnym źródłem wiedzy dla wszystkich zainteresowanych tą tematyką.